

~ Методологија ~

АНКЕТА О РАДНОЈ СНАЗИ (АРС)

ПРАВНИ ОСНОВ

Анкета о радној снази (АРС) се проводи на основу Закона о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 85/03), Статистичког програма за период 2018-2021. година и важећег Плана рада Републичког завода за статистику.

ЗАШТИТА ИНДИВИДУАЛНИХ ПОДАТАКА

Индивидуални подаци који се добију Анкетом су повјерљиви подаци и користе се искључиво у статистичке сврхе. Учесници у провођењу Анкете су обавезни да поштују правила којима ће се та повјерљивост обезбиједити. Повјерљиви подаци су заштићени у складу са члановима 25. и 27. Закона о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 85/03) и у складу са Правилником о заштити повјерљивих података Републичког завода за статистику.

МЕТОДОЛОШКА ОБЈАШЊЕЊА

Намјена

Анкета о радној снази (АРС) се проводи широм свијета и то је најпотпунији извор података о статусу лица на тржишту рада. Методолошке основе АРС су засноване на препорукама и дефиницијама Међународне организације рада-МОП (International Labour Organisation-ILO) и захтјевима Статистичке канцеларије ЕУ (European Statistical Office - EUROSTAT) чиме је обезбијеђена међународна упоредивост добијених резултата.

Републички завод за статистику Републике Српске је од 2006. до 2019. године АРС проводио једанпут годишње. Од 2020. године, АРС се проводи као континуирано истраживање а индикатори се објављују у тромјесечној периодици. У складу са Уредбом Европског парламента и Савјета, која је ступила на снагу 1. јануара 2021. године, Републички завод за статистику Републике Српске извршио је методолошко усклађивање садржаја упитника АРС путем кога се прикупљају подаци за 2021. годину.

Поред демографских, социоекономских и образовних података, Анкетом се прикупљају и подаци о запослености, незапослености, подзапослености, као и подаци о занимању, радном времену, трајању радног односа, додатном запослењу, школовању и даљем усавршавању, тражењу посла, итд. Прикупљени подаци омогућавају израчунавање најзначајнијих показатеља стања на тржишту рада а то су стопе: активности, запослености и незапослености.

Подаци добијени из Анкете о радној снази засновани су на концепту радне снаге (Labour Force Concept) и нису методолошки упоредиви са подацима који се добијају из других статистичких или административних извора.

Јединица посматрања и анкетирања

Јединица посматрања у АРС је домаћинство које је изабрано у узорак методом случајног избора.

Домаћинством се сматра свака породична или друга заједница лица која се изјасне да заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба, без обзира да ли се сви чланови стално налазе у мјесту гдје је настањено домаћинство или неки од њих бораве одређено вријеме у другом насељу, односно странодржави због рада, школовања или из других разлога.

Домаћинство може бити:

1. Двоје или више лица, без обзира на њихову сродност, која дијеле исти стамбени простор и која обично заједнички набављају и троше храну (вишечлано домаћинство);
2. Једно лице које у стамбеном простору живи само или живи са другим лицима али не учествује у заједничком набављању и трошењу хране (једночлано домаћинство).

Анкетом о радној снази нису обухваћена колективна домаћинства (дом или хотел за самце, студентски, ђачки дом, дом за дјецу и омладину са посебним потребама, дом за социјално угрожену дјецу, дом за пензионере, старе и изнемогле, други домови за збрињавање и његу, самостани, манастири, интернати и сл.).

Јединица анкетирања је члан изабраног домаћинства, а то је свако лице које станује и храни се у домаћинству као и лице које је у вријеме спровођења анкете привремено одсутно из домаћинства јер је:

1. Студент или ученик кога издржавају родитељи без обзира на дужину његовог одсуства;
2. Отишло на туристичко путовање или у посјету рођацима или пријатељима или на пословно путовање, нпр. жељезнички радник, трговачки путник, морепловац, итд;
3. У притвору или је смјештено у специјализовану установу (психијатријска клиника, азил, санаторијум, старачки дом, итд.) са боравком мањим од 12 мјесеци;
4. Одсутно из домаћинства 12 или више мјесеци због запослења унутар граница БиХ или запослења код домаћег послодавца изван граница БиХ.

Члановима домаћинства не сматрају се:

1. Гости, било да су у питању рођаци или не, а који имају друго трајно мјесто становања (под гостима сматрамо чланове другог домаћинства);
2. Лица која раде као кућна испомоћ, ако живе одвојено;
3. Лица у притвору и лица која се налазе у специјализованим установама (психијатријским клиникама, азилима, санаторијумима, старачким домовима, итд.) са боравком дужим од 12 мјесеци.

Чланом домаћинства не сматра се лице које је рођено након референтне седмице, а насупротив томе члан домаћинства је лице које је било живо током референтне седмице а које је након тог периода умрло.

Прикупљање података

Подаци се прикупљају непосредно од свих чланова узорком изабраног домаћинства путем интервјуа. Одговоре даје сваки члан домаћинства за себе, а за дјецу млађу од 15 година родитељ или старатељ. У одређеним случајевима, носилац домаћинства или најпућеније лице у домаћинству може дати одговоре за све чланове посматраног домаћинства.

Референтна седмица је временски период за који се постављају питања о економској активности лица. Највећи број података се односи на економску активност лица у конкретной календарској седмици, од понедељка до недјеље (референтна седмица). Међутим, одређени број података се односи и на друге периоде (четири седмице или годину дана прије референтне седмице).

Теренски рад се организује на сљедећи начин:

1. У подручним одјељењима Републичког завода за статистику Републике Српске врши се избор анкетара и контролора, као непосредних извршилаца. Подручна одјељења организују интервјуисање домаћинстава која су, према шеми узорка, први пут изабрана у узорак. Интервјуисање ових домаћинстава, односно лица која су јединице анкетања, обучени анкетари врши директно (face to face), уз стручни надзор предметног статистичара, користећи рачунаре са инсталираним апликацијама. (CAPI-Computer Assisted Personal Interviewing). Број анкетара је различит по тромјесечјима, зависно од броја домаћинстава која се анкетају први пут, а креће се око 20.
2. У сједишту Републичког завода за статистику организовано је телефонско интервјуисање домаћинстава која се, према шеми узорка, анкетају други, трећи или четврти пут. (CATI-Computer Assisted Telephone Interviewing) На телефонском прикупљању података, уз стручни надзор предметног статистичара, у 2021. години ангажовано је 6 анкетара.

Методолошки инструментариј

За спровођење Анкете користи се сљедећи методолошки инструментариј:

1. Упитник APC - 2021 у електронској форми (APC 1);
2. Упитник о неодзиву у електронској форми (APC 2);
3. Упутство за прикупљање података и попуњавање Упитника за Анкету о радној снази (APC 3);
4. Списак стамбених јединица и домаћинстава изабраних у узорак (APC 4).
5. Прилози:
 1. Списак држава;
 2. Списак општина/градава.

Класификације

Приликом шифрирања и обраде података користе се сљедеће класификације:

1. Класификација дјелатности КД БиХ 2010, која садржајно и структурно у потпуности одговара ЕУ статистичкој класификацији дјелатности NACE Rev.2;
2. Класификација занимања КЗ БиХ 2008;
3. Класификација подручја образовања ISCED Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013).

Обухват

Демографски подаци прикупљају се за све чланове домаћинства који живе у изабраним стамбеним јединицама, док се подаци о радној активности прикупљају за чланове домаћинства старе од 15 до 89 година.

Анкетом је у сваком тромјесечју у 2021. години обухваћено 3 480 домаћинства који су подијељени у 4 панела.

Узорак

Анкета о радној снази проводи се на случајном узорку приватних домаћинстава. Од 2006. до 2019. године узорак за Анкету био је посебно дефинисан за сваку годину, тј. није било поновљеног анкетања, односно панелног дијела узорка. Од 2020. године уведена је панелна компонента у нацрт узорка, те се домаћинства анкетају поновљено четири пута.

Домаћинства се анкетирају два узастопна тромјесечја, изостављају из узорка два наредна тромјесечја, те поново анкетирају још два узастопна тромјесечја - ротациона шема 2-(2)-2. На овај начин се омогућава временско праћење и посматрање промјена стања на тржишту рада и то у тромјесечној и годишњој динамици.

Као оквир за избор узорка користи се Главни оквир узорка који је стратификован према типу насељеног мјеста (градско и остало).

Узорак је подијељен на четири независно одабрана подузорка, ротационе групр или панела. Дизајн узорка је двоетапни стратификовани.

Примарне јединице узорковања (*Primary sampling unit-PSU*) у Главном оквиру су територијалне јединице састављење од једног или неколико сусједних пописних кругова. За њихов избор примијењена је метода узорка са вјероватноћом пропорционалној величини (*Probability proportional to size-PPS*), при чему је као мјера величине PSU кориштен број стамбених јединица (настањених и ненастањених) из базе Пописа становништва, домаћинстава и станова 2013.

Секундарне јединице избора узорка (*Secondary sampling units-SSU*) су стамбене јединице настањене приватним домаћинствима, из поменутог оквира биране методом случајног узорка.

Процедура пондерисања

Процедура пондерисања проводи се ради рачунања процјена за цијелу популацију, чиме се компензира утицај дизајна и величине узорка, те утицај неодговора домаћинстава.

У првој фази пондерисања рачунају се пондери избора јединица у узорак из обје етапе узорковања (PSU и SSU). У другој фази се врши корекција пондера због неодговора јединица из узорка. У финалној фази, пондери се калибришу на процјене становништва по петогодишњим старосним групама и полу.

Дефиниције

Радно способно становништво обухвата сва лица стара од 15 до 89 година а која се дијеле на радну снагу, односно активна лица (запослена и незапослена) и неактивна лица.

Запослена лица су лица стара од 15 до 89 година која су:

- Током референтне седмице радила најмање један час за плату или накнаду, без обзира на њихов формални статус или
- Нису радила током референтне седмице, а имају посао на који ће се вратити.

Контингент запослених лица чине: запослени за плату (лица у запослењу која за свој рад примају плату или накнаду); samozапослени (послодавци који управљају пословним субјектом и запошљавању једног или више запосленика, те лица која раде за властити рачун и не запошљавају запосленике); неплаћени помажући чланови домаћинства (чланови који раде у породичном бизнису).

Подзапослена лица су лица које раде краће од прописаног радног времена, желе да раде више и спремна су да прихвате више посла у наредне двије седмице.

Незапослена лица су лица која имају од 15 до 74 године и која:

- Нису у референтној седмици обављала никакву активност за плату или накнаду, нити су имала посао на који ће се вратити;
- Су у току четири седмице (референтна и три претходне седмице) активно тражила посао или су нашла посао и у скорој будућности ће почети да раде;
- Би могла почети да раде (била би расположива за преузимање посла) у току наредне двије седмице ако им буде понуђен посао.

Радну снагу или економски активно становништво чине запослена и незапослена лица.

Неактивно становништво чине лица млађа од 15 година, старија од 89 година и лица из радно способног континента која нису запослена или незапослена односно која у референтној седмици нису радила те која током четири седмице (референтна и три претходне) нису предузимала никакве радње с циљем тражења посла и нису спремна да почну да раде у наредне двије седмице ако би им посао био понуђен.

Обесхрабрена неактивна лица су лица које нису тражила посао у референтном периоду јер су увјерена да га не могу наћи, иако желе да раде и спремна су да почну да раде у наредне двије седмице ако би им посао био понуђен.

Претходно наведени статуси су статуси анкетираних лица према дефиницијама Међународне организације рада (МОП), а радни статус анкетираних лица према његовом сопственом мишљењу је субјективни радни статус.

Стопа активности представља процентуално учешће радне снаге у радно способном становништву.

Стопа запослености представља процентуално учешће запослених лица у радно способном становништву.

Стопа незапослености представља процентуално учешће незапослених лица у радној снази.

Објављивање резултата

Према Календару публикација, резултати Анкете о радној снази за 2021. годину се објављују путем саопштења, 45 дана након завршетка тромјесечја.

Кључне варијабле

- Активност у току референтне седмице;
- Привремена одсутност са посла;
- Разлог одсутности са посла;
- Датум почетка рада на главном послу;
- Разлог нетражења посла;
- Занимање на главном послу;
- Претежна дјелатност на главном послу;
- Положај у запослености;
- Уобичајено мјесто обављања посла;
- Број часова рада;
- Дужина тражења посла;
- Статус прије почетка тражења посла;
- Врста школе која се похађа;
- Област школе која се похађа.

Кључне статистике

- Индикатор незапослености (учешће незапослених у активном становништву);
- индикатор запослености (учешће запослених у становништву радног узраста);
- индикатор активности (учешће активног становништва у становништву радног узраста);
- Индикатор неактивности (процент неактивних у становништву радног узраста);

- Број незапослених лица (лица која немају посао, активно га траже и спремна су да почну да раде ако би им посао био понуђен);
- Број запослених лица (лица која су обављала неки посао најмање један час у референтној седмици за који су плаћена у новцу или натури, затим лица која су имала запослење али су у тој седмици била одсутна с посла, као и чланови домаћинства који помажу у вођењу породичног посла без директне накнаде);
- Број активног становништва (представља збир запослених и незапослених односно представља мјеру понуде рада у једној земљи);
- Статус запослених (приказује дистрибуцију запослених према статусу на тржишту рада: запослени за плату (запосленици), samozапослени и неплаћени помажући чланови домаћинства; свака категорија је изражена као процентуално учешће у укупној запослености);
- Запосленост по групама подручја дјелатности (показује дистрибуцију запослених према подручјима дјелатности: пољопривреда, индустрија и услуге; запосленост сваког подручја је изражена као процентуално учешће у укупној запослености);
- Незапосленост младих (четири индикатора: стопа незапослености младих, однос стопе незапослености младих и стопе незапослености одраслих, удио незапослених младих у укупном броју незапослених и удио незапослених младих у укупној популацији младих);
- Дугорочна незапосленост (лица која активно траже посао годину дана и дуже; два основна индикатора су: стопа дугорочне незапослености као однос дугорочно незапослених у активном становништву и процентуално учешће дугорочно незапослених у незапосленима);
- Незапосленост у зависности од нивоа образовања (два индикатора: дистрибуција незапослених према нивоу образовања и стопе незапослености према нивоу образовања).

Припремио:

Владимир Копривица

Посљедње ажурирање:

31. 05. 2021.